

EIROPAS FINANŠU UZRAUDZĪBAS SISTĒMA (EFUS)

Eiropas finanšu uzraudzības sistēma (EFUS) ir daudzpakāpju sistēma, kuru veido mikroprudenciālās un makroprudenciālās uzraudzības iestādes, proti, [Eiropas Sistēmisko risku kolēģija](#), trīs Eiropas uzraudzības iestādes un dalībvalstu uzraudzības iestādes. EFUS mērķis ir nodrošināt saskaņotu un konsekventu finanšu uzraudzību Eiropas Savienībā. Šajā uzraudzības sistēmā notiek pārmaiņas saistībā ar banku savienības izveidi un gaidāmo Apvienotās Karalistes izstāšanos no ES.

JURIDISKAIS PAMATS

Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 114. pants un 127. panta 6. punkts.

PRIEKŠVĒSTURE UN MĒRĶI

Nemot vērā Ž. Delarosijs vadītās ekspertu grupas [ziņojumā](#) iekļautos ieteikumus par Eiropas uzraudzības regulējuma stiprināšanu, 2010. gadā tika ieviesta EFUS, kas sāka darboties 2011. gada 1. janvārī. EFUS veido [Eiropas Sistēmisko risku kolēģija](#), trīs Eiropas uzraudzības iestādes (EUI), proti, [Eiropas Banku iestāde](#) (EBI), [Eiropas Vērtspapīru un tirgu iestāde](#) (EVTI) un [Eiropas Apdrošināšanas un aroda pensiju iestāde](#) (EAAPI), kā arī dalībvalstu uzraudzības iestādes.

Galvenais EFUS mērķis ir nodrošināt finanšu sektorā piemērojamo noteikumu pienācīgu īstenošanu dalībvalstīs, lai saglabātu finanšu stabilitāti, veicinātu uzticēšanos un nodrošinātu patērētāju aizsardzību. EFUS mērķi ir arī izstrādāt kopēju uzraudzības kultūru un sekmēt vienotu Eiropas finanšu tirgu.

EFUS ir mikroprudenciālās un makroprudenciālās uzraudzības sistēma. Galvenais mikroprudenciālās uzraudzības mērķis ir pārraudzīt un ierobežot atsevišķu finanšu iestāžu nonākšanu grūtībās, tādējādi aizsargājot patērētājus. Savukārt makroprudenciālā uzraudzība attiecas uz visas finanšu sistēmas kā tādās pakļautību biežāk sastopamajiem riskiem un tās mērķis ir ierobežot finanšu sistēmas nonākšanu grūtībās, lai ekonomiku kopumā aizsargātu no ievērojamiem zaudējumiem reālā ražošanas apjoma izteiksmē. EFUS satvarā ESRK ir atbildīga par ES finanšu sistēmas makroprudenciālo uzraudzību, savukārt mikroprudenciālo pārraudzību veic EBI, EVTI un EAAPI, kuras kopīgi darbojas apvienotajā komitejā.

Banku savienības izveide 2012. gadā mainīja ES uzraudzības satvaru, ieviešot jaunus elementus, piemēram, vienotu uzraudzības noteikumu kopumu, [vienoto uzraudzības mehānismu](#) (VUM), kas sāka darboties 2014. gadā, [vienoto noregulējuma mehānismu](#)

(VNM), kas sāka darboties 2016. gadā, un Eiropas noguldījumu apdrošināšanas sistēmu (ENAS). Sarunas par ENAS joprojām turpinās.

SISTĒMA

A. Mikroprudenciālā uzraudzība

Eiropas Savienībā mikroprudenciālā uzraudzība ir daudzpakāpju sistēma, kurā iesaistītās iestādes ir nodalītas atkarībā no nozarēm, uz kurām tās attiecas (banku sektors, apdrošināšana un vērtspapīru tirgi), un atkarībā no uzraudzības un regulējuma līmeņiem (ES un valsts līmenis).

1. Eiropas uzraudzības iestādes (EUI)

EUI ir atbildīgas par mikroprudenciālo uzraudzību Eiropas līmenī. EBI, EAAPĪ un EVTI ir ES aģentūras ar juridiskās personas statusu, un katru no tām pārstāv tās priekšsēdētājs. Tās ir neatkarīgas un darbojas vienīgi Savienības kopīgajās interesēs. Komisija 2017. gada septembrī publicēja EUI pārskatīšanas tiesību aktu paketi, kuru veidoja trīs likumdošanas priekšlikumi un kuras mērķis bija nostiprināt EUI pilnvaras un pārvaldību un palielināt to finansējumu.

EUI izveides regulās ir noteikts, ka to galvenais mērķis ir finanšu sistēmas stabilitātes un efektivitātes veicināšana. EUI darbība ietekmē iekšējā tirgus netraucētas darbības veicināšanu, jo īpaši nodrošinot stabilitu, efektīvu un konsekventu regulējuma un uzraudzības līmeni, finanšu tirgu integritātes, pārredzamības, efektivitātes un pienācīgas darbības nodrošināšanu, starptautiskās uzraudzības koordinācijas uzlabošanu, regulējuma arbitrāžas novēršanu un vienlīdzīgu konkurences apstākļu veicināšanu, jebkādu attiecīgu risku uzņemšanās pienācīgu regulāciju un uzraudzību, kā arī patērētāju aizsardzības stiprināšanu.

EUI dod ieguldījumu vienota noteikumu kopuma izstrādē, sagatavojot regulatīvo tehnisko standartu projektus un īstenošanas tehnisko standartu projektus, kurus apstiprina Komisija (kā deleģētos aktus vai īstenošanas aktus). Tās nāk klajā ar vadlīnijām un ieteikumiem, un tām ir noteiktas pilnvaras attiecībā uz valsts uzraudzības iestāžu pieļautiem ES tiesību aktu pārkāpumiem, ārkārtas situācijām un domstarpībām kompetento valsts iestāžu starpā.

Visu trīs EUI struktūra ir līdzīga. To pārvaldības struktūrā ietilpst Uzraudzības padome (galvenā lēmējinstītūcija, kuras sastāvā ir priekšsēdētājs, katras dalībvalsts kompetentās uzraudzības iestādes vadītājs un pa vienam pārstāvim no Komisijas, Eiropas Centrālās bankas (ECB), ESRK un abām pārējām EUI), Valde, priekšsēdētājs un izpilddirektors.

a. Eiropas Banku iestāde (EBI)

Juridiskais pamats: Regula (ES) Nr. 1093/2010, ar ko izveido Eiropas Uzraudzības iestādi (Eiropas Banku iestādi), [kura grozīta ar turpmākiem tiesību aktiem](#).

[EBI](#) galvenā mītne patlaban atrodas Londonā. Tomēr, ņemot vērā gaidāmo Apvienotās Karalistes izstāšanos no ES, EBI pakāpeniski pārceļ savu darbību uz biroju Parīzē un no 2019. gada jūnija pilnībā darbosies savās jaunajās telpās. EBI pārziņā ir kredītiestādes, finanšu konglomerāti, ieguldījumu sabiedrības, maksājumu iestādes un

e-naudas iestādes. EBI uzdevumos ietilpst arī ES mēroga spriedzes testu uzsākšana un koordinēšana banku nozarē sadarbībā ar ESRK. Pēdējais spriedzes tests tika veikts [2018. gadā](#), un nākamais notiks 2020. gadā.

b. Eiropas Apdrošināšanas un aroda pensiju iestāde (EAAPI)

Juridiskais pamats: Regula (ES) Nr. 1094/2010, ar ko izveido Eiropas Uzraudzības iestādi (Eiropas Apdrošināšanas un aroda pensiju iestādi), [kura grozīta ar turpmākiem tiesību aktiem](#).

[EAAPI](#) galvenā mītne atrodas Frankfurtē pie Mainas. Tās darbība galvenokārt attiecas uz apdrošināšanas un pārapirošināšanas uzņēmumiem, apdrošināšanas starpniekiem, finanšu konglomerātiem un arodpensijas kapitāla uzkrāšanas institūcijām. Tā dod ieguldījumu vienoto noteikumu kopumā par apdrošināšanu un aroda pensijām galvenokārt ar "[Maksātspēja II](#)" un [AKUI](#) sistēmas starpniecību. EAAPI uzsāk un koordinē spriedzes testus, lai novērtētu apdrošināšanas un pensiju nozares noturību. Pēdējais spriedzes tests apdrošināšanas nozarē tika pabeigts [2018. gadā](#), savukārt nesenākais spriedzes tests arodpensiju nozarē tika uzsākts [2019. gada](#) aprīlī. Spriedzes testa ziņojums ir jāpublicē 2019. gada decembrī.

c. Eiropas Vērtspapīru un tirgu iestāde (EVTI)

Juridiskais pamats: Regula (ES) Nr. 1095/2010, ar ko izveido Eiropas Uzraudzības iestādi (Eiropas Vērtspapīru un tirgu iestādi), [kura grozīta ar turpmākiem tiesību aktiem](#).

[EVTI](#) atrodas Parīzē. Tās pārziņā ir vērtspapīru tirgi un to dalībnieki (biržas, tirgotāji, fondi u. c.). Eiropas Savienībā EVTI ir vienīgā, kas atbild par kredītreitingu aģentūru un darījumu reģistru reģistrāciju un uzraudzību, kā arī sankciju piemērošanu tiem. Tā atbild arī par trešo valstu (t. i., valstu, kuras nav ES dalībvalstis) centrālo darījumu partneru un darījumu reģistru atzīšanu un trešo valstu kredītreitingu aģentūru sertifikāciju un apstiprināšanu.

EVTI [2017. gadā](#) veica otro centrālo darījumu partneru spriedzes testu un [2019. gada](#) aprīlī sāka trešo šādu testu.

2. Kopējās struktūras

a. Eiropas uzraudzības iestāžu apvienotā komiteja

Apvienotā komiteja ir atbildīga par vispārēju un starpnozaru koordināciju ar mērķi nodrošināt uzraudzības konsekvenci. Kā norādīts EUI regulās, šis darbs skar tādas jomas kā finanšu konglomerāti, grāmatvedība un revīzija, mikrouzraudzības rezultātā izstrādāta starpnozaru tendenču, risku un finanšu stabilitātes apdraudējumu analīze, privāto ieguldījumu produkti, nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošanas pasākumi, informācijas apmaiņa starp ESRK un EUI un attiecību veidošana starp šīm iestādēm. Apvienotā komiteja ir atbildīga par domstarpību risināšanu starp EFUS iestādēm.

Apvienoto komiteju veido EUI (un iespējamo apakškomiteju) priekšsēdētāji, un tās priekšsēdētāju ieceļ uz 12 mēnešiem pēc rotācijas principa no EUI priekšsēdētāju vidus. Apvienotās komitejas priekšsēdētājs ir ESRK priekšsēdētāja vietnieks. Apvienotā komiteja tiekas vismaz reizi divos mēnešos. Sekretariāta personāls ir EUI darbinieki.

b. Apelācijas padome

Apelācijas padome ir neatkarīga no trijām EUI un ir atbildīga par to pušu pārsūdzībām, kuras ietekmējuši EUI lēmumi.

To veido seši locekļi un seši aizstājēji, kurus EUI ieceļ uz piecu gadu termiņu, pamatojoties uz Komisijas sagatavotu kandidātu sarakstu.

Apelācijas padomes lēmumus var apstrīdēt Eiropas Savienības Tiesā.

3. Kompetentās valsts uzraudzības iestādes

Katra dalībvalsts izraugās savas kompetentās iestādes, kuras kļūst par daļu no EFUS un ir pārstāvētas EUI.

B. Makroprudenciālā uzraudzība

Eiropas Sistēmisko risku kolēģija (ESRK)

Juridiskais pamats: [Regula \(ES\) Nr. 1092/2010](#) par Eiropas Savienības finanšu sistēmas makrouzraudzību un Eiropas Sistēmisko risku kolēģijas izveidošanu un [Padomes Regula \(ES\) Nr. 1096/2010](#), ar kuru Eiropas Centrālajai bankai piešķir konkrētus uzdevumus saistībā ar Eiropas Sistēmisko risku kolēģijas darbību.

Makroprudenciālo uzraudzību ES līmenī īsteno ESRK. Tās uzdevums ir novērst un mazināt sistēmiskus finanšu stabilitātes apdraudējumus, ņemot vērā makroekonomisko attīstību. Izveides regulās ESRK ir paredzēti dažādi uzdevumi un nodrošināti instrumenti to veikšanai, tās uzdevums cita starpā ir vākt un analizēt attiecīgu informāciju, noteikt sistēmiskus riskus un to prioritāti, izteikt brīdinājumus un sniegt ieteikumus, kā arī uzraudzīt to izpildi, sniegt situācijas novērtējumu Padomei, ja ESRK konstatē, ka var rasties ārkārtas situācija, sadarboties ar citiem EFUS dalībniekiem, saskaņot savu darbību ar starptautiskām finanšu iestādēm, piemēram, Starptautisko Valūtas fondu (SVF) un Finanšu stabilitātes padomi (FSP), kā arī veikt citos ES tiesību aktos noteiktus uzdevumus.

ESRK veido Valde, Koordinācijas komiteja, divas konsultatīvas struktūras (Konsultatīvā zinātniskā komiteja un Konsultatīvā speciālistu komiteja) un sekretariāts.

ECB sniedz ESRK analītisku, statistisku, administratīvu un loģistikas atbalstu. ECB priekšsēdētājs ir arī ESRK priekšsēdētājs. Komisija 2014. gadā publicēja [ziņojumu](#) par ESRK misiju un organizāciju.

C. Sadarbība dažādos līmeņos

EFUS veidojošās dažādās struktūras savu darbību saskaņo arī ar dažādām institūcijām starptautiskā līmenī.

UZRAUDZĪBAS SISTĒMAS ATTĪSTĪBA

Finanšu krīze apliecināja, ka vienkārša finanšu uzraudzības koordinēšana ar EFUS palīdzību nav pietiekama, lai novērstu sadrumstalotību Eiropas finanšu tirgū. Lai pārvarētu šo problēmu, tika izveidota ES [banku savienība](#). [VUM](#) kā viens no banku savienības galvenajiem balstiem ir īpaši svarīgs uzraudzības sistēmas elements. Tā mērķis ir nodrošināt kredītiestāžu saskaņotu un konsekventu uzraudzību, lai novērstu regulējuma arbitražu un finanšu pakalpojumu tirgus sadrumstalotību Eiropas

Savienībā. VUM ir iesaistītas visas eurozonas dalībvalstis, kā arī tās eurozonai nepiederīgās dalībvalstis, kuras nolemj pievienoties. VUM veido ECB un valstu kompetentās iestādes, kuras sadarbojas un apmainās ar informāciju. ECB ir atbildīga par šī mehānisma efektīvu un saskaņotu darbību. Ar [VUM regulu](#) ECB tiek uzticēti īpaši uzdevumi, sākot ar 2014. gada novembri. Šie uzdevumi ietver atļauju izsniegšanu kredītiestāžu darbībai, atbilstības nodrošināšanu prudenciālajām un citām normatīvajām prasībām, kā arī uzraudzības pārbaužu veikšanu. ECB ir atbildīga par “nozīmīgu” banku tiešu uzraudzību, savukārt valstu iestādes uzrauga “mazāk nozīmīgas” institūcijas. Bez šiem mikroprudenciālajiem uzdevumiem ECB ir arī makroprudenciāli uzdevumi un instrumenti to veikšanai, piemēram, attiecībā uz kapitāla rezervēm. Šajā nolūkā ECB pārvaldības struktūra ir tikusi pielāgota, izveidojot Uzraudzības padomi. Lai nodrošinātu saskaņotu uzraudzību, ECB cieši sadarbojas ar citām EFUS veidojošām iestādēm, jo īpaši ar EBI.

EIROPAS PARLAMENTA LOMA

Parlamentam kā vienam no likumdevējiem bija svarīga loma, izstrādājot EFUS pamatā esošos tiesību aktus, un tam ir nozīmīga loma arī sarunās par tiesību aktiem, kas attiecas uz dažādiem banku savienības elementiem. Tam ir savi uzdevumi gan attiecībā uz deleģētiem aktiem (tostarp regulatīviem tehniskiem standartiem), gan īstenošanas aktiem (tostarp īstenošanas tehniskiem standartiem), kurus pieņem Komisija. Tam ir plašas tiesības uz informāciju – Parlaments saņem, piemēram, EUI gada darba programmu, daudzgadu darba programmu un gada darbības pārskatus. EUI priekšsēdētājus un izpilddirektorus amatā ir jāapstiprina Parlamentam. Turklāt Parlaments no EUI var pieprasīt atzinumus. Parlaments arī katru gadu balso par to, vai sniegt EUI budžeta izpildes apstiprinājumu. Turklāt Parlaments un ECB ir noslēguši iestāžu nolīgumu^[1], lai nodrošinātu [pārskatatbildību](#) un pārraudzītu to uzdevumu izpildi, kuri ECB uzticēti saistībā ar vienoto uzraudzības mehānismu. Papildus tam Uzraudzības padomes priekšsēdētājs arī [iepazīstina](#) Parlamentu ar ECB gada pārskatu par uzraudzības darbību, paskaidro, kā ECB veic savus uzraudzības uzdevumus, un atbild uz Ekonomikas un monetārās (ECON) komitejas locekļu jautājumiem.

[Dražen Rakić / Denitza Dessimirova](#)
05/2019

[1]2013/694/ES.

